

ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ DOĞRULTUSUNDA İMAM-HATİP ORTAOKULU 8. SINIF ARAPÇA DERS KİTABININ DEĞERLENDİRİLMESİ (NİTEL VERİLER İŞİĞİNDA)
THE EVALUATION OF 8TH GRADE İMAM-HATİP SECONDARY SCHOOL ARABIC TEXTBOOK IN ACCORDANCE WITH TEACHER PERCEPTIONS (IN LIGHT OF QUALITATIVE DATA)

Sevim ÖZDEMİR*

Öz

Bu araştırmada 8. Sınıf Arapça Ders Kitabının en zayıf ve en güçlü tarafları nelerdir ve kitabın daha iyi olabilmesi için ne tür tavsiyelerde bulunursunuz? sorularına cevap aranmıştır. Cevaplar; <https://docs.google.com/forms/d/e1FApQLS> şeklinde oluşturulan internet linkiyle 2017-2018 eğitim-öğretim yılında İmam-Hatip Ortaokullarında görev yapan ve 8. Sınıf Arapça derslerine giren 56 öğretmene ulaşılarak toplanmıştır.

Ders kitaplarının, MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) tarafından kabul edilmesi ve aynı zamanda müfredat programına da uygun olması gerekir. Her ne kadar ders kitapları için bu doğrultuda seçim yapılsa da kitapların uygunluğu ya da uygun olmayışı ders işleniş sürecinde daha da netleşir. Bu görüş açısından hareketle İmam-Hatip Ortaokullarında okutulan 8. Sınıf Arapça Ders kitabının zayıf ve güçlü taraflarını ortaya koymaya çalıştık. Bu konularda görüş bildiren öğretmenlerden kitabın daha iyi olabilmesi için neler yapılabileceği hakkında da fikirde bulunmalarını istedik.

Araştırma sonucuna göre kitapta yeterince gramere yer verilmeyişi, kitabın seviyenin üstünde olması, kelimeler üzerinde yeterli hareketin bulunmayışı, konu bütünlüğünün sağlanamayışı, yeterli fiil çekimine yer verilmemesi ve kelime hazinesinin eksik oluşu, kitabın zayıf taraflarını oluşturmuştur. Kitap en çok övgüyü görseller konusunda almıştır. Yine güncel kelimelerin kullanılmış olmasıyla iletişimsel açıdan başarılı bulunmuştur. Konuların işlenişinde kolaydan zora ilkesinin kullanılması kitabın olumlu yönlerinden biridir. Yazı ve punto açısından da beğenilen kitap, öğretici ve anlaşılır olması sebebiyle övgü almıştır. Öğretmenler kitabın daha iyi olabilmesi için de konu bütünlüğünün sağlanması, kelimeler üzerine yeterli hareketin konulması, gramere ve kalıp ifadelerle daha fazla yer vermesi, farklı öğretim tekniklerini kullanması ve EBA (Eğitim Bilişim Ağı)'da desteklenmesi gibi önerilerde bulunmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: 8. Sınıf Arapça Ders Kitabı, Ders Kitapları, İmam-Hatip Ortaokulları.

Abstract

In this study, it is sought answers for the questions what are the weakest and most powerful aspects of 8th grade Arabic Textbook and what kinds of recommendations would you make to make the textbook better? The answers are gathered via an internet link created as <https://docs.google.com/forms/d/e1FApQLS> and with the participation of 56 teachers working at İmam-Hatip Secondary Schools and tutoring 8th grade Arabic lessons.

The textbooks should be accepted by the Ministry of National Education (MoNE) and should also be appropriate for the curriculum. Although the textbooks are selected in this direction, the appropriateness or inadequacy of the textbooks becomes prominent during the lessons. From this point of view, it is tried to reveal the weak and strong aspects of the 8th Grade Arabic Textbook, taught in İmam-Hatip Secondary Schools. The teachers participated in this study are asked to express their opinions about what could be done to make the textbook better.

According to the study results, the lack of enough grammar exercises in the book, the use of textbook being above the learners' level, the absence of sufficient vowel points on the words, the integrity of the subjects, the absence of sufficient verb inflections and the lack of vocabulary sets are among the weaknesses of the textbook. The book takes the most credit about the visuals. Again, the book is deemed successful with the use of current words in terms of communicational aspects. Using from easy to difficult principle during the lessons is one of the positive aspects of the book. The book taking credit for writing and type size is also praised for being instructive and understandable. In order to make the book better, teachers make suggestions such as ensuring the integrity of the subjects, using enough vowel points on words, giving more space to grammar and pattern expressions, using different teaching techniques and supporting the book in EBA (Educational Informatics Network).

Keywords: 8th Grade Arabic Textbook, Textbooks, İmam-Hatip Secondary Schools.

GİRİŞ

Eğitim, *girdi, süreç, çıktı ve değerlendirme* şeklinde öğeleri olan bir sistemdir. Tüm bu öğeler, öğrenciye istendik davranış kazandırmak için çalışır. Bu öğelerin herhangi birinde yapılan değişiklik, eksiklik ve yanlışlar işleyişi tümüyle etkiler. Sürecin verimli bir şekilde işlemesi için sistemin her öğesinin değerlendirilmeye ihtiyacı vardır. Ders kitabı da eğitim sisteminin girdilerinden biridir ve yukarıda da

* Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

belirtildiği gibi sürecin verimli bir şekilde işlemesi için yeterli ve uygun olması gerekir. (Kılıç ve Seven, 2007, s. 193).

Eğitimi oluşturan temel unsurlardan birisi olan ve dünyanın pek çok ülkesinde eğitimin ayrılmaz bir parçası kabul edilen ders kitapları en çok kullanılan materyaller arasında ilk sırada yer alır ve öğrencilerin hedeflenen niteliklere ulaşmasında önemli bir rol oynar. (Demirel, 1999, s. 51). Öğretimde klasik ve modern değişikliklere rağmen yerini daima korumuştur. (Kelebek, 2018, s. 2). Öğretim programında yer alan kazanımların gerçekleşmesini sağlayan ders kitaplarının aynı zamanda öğrencinin gelişim basamaklarına ve seviyesine de uygun olması gerekir.

Ders kitaplarının hazırlanmasındaki temel ilke, öğretim programında belirlenen davranışları yani bilgi, beceri ve özellikleri öğrencilere kazandırılacak faaliyetler içermesi ve bu faaliyetlere rehberlik edecek nitelikte olmasıdır. (Şahin ve Turanlı, 2005, s. 329). Diğer taraftan ders kitaplarının öğretim programları çerçevesinde eğitim-öğretimi etkili kılacak şekilde planlanması gerekir. (Kanlı ve Yağbasan, 2004, s. 154). Ders kitaplarının eğitim-öğretimde etkin bir rolü vardır ve bu sebeple seçimleri çok önemlidir. Çünkü okutulacak dersin amaçları ile kitabın içeriği birbirine uyumlu olmalıdır. Aksi takdirde eğitim-öğretimde istenilen hedefe ulaşmak zor olabilir.

1.ARAŞTIRMANIN AMACI

1.1.Araştırmanın Amacı: Bu çalışmada 2017-2018 eğitim-öğretim yılında İmam-Hatip Ortaokulu 8. sınıfında okutulan ve Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanmış *هَيَّا نَتَعَلَّمُ الْعَرَبِيَّةَ* isimli ders kitabının öğretmen görüşleri açısından incelenmesi hedeflenmiştir.

2.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.1.Araştırmanın Yöntemi: Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel yöntem, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama tekniklerinin kullanıldığı bir araştırma türüdür. (Patton, 2014, s. 4).

2.2.Sınırlılıklar: Araştırmanın örneklemini 2017-2018 eğitim-öğretim yılında İmam-Hatip Ortaokullarında görev yapan ve 8. Sınıf Arapça derslerine giren 56 öğretmen oluşturmuştur.

2.3.Veriler Toplama Aracı: Araştırmada veri toplama aracı olarak 2007 yılında Fatma Esra Özdemir'in "Devlet İlköğretim Okullarında Okutulan Time For English 4 Adlı Kitabın Değerlendirilmesi" isimli Yüksek Lisans Tezinde kullanmış olduğu anket sorularının sonunda yer alan ve "Sizce kitabın en zayıf tarafları nelerdir? Sizce kitabın en güçlü ve en iyi tarafları nelerdir? ve kitabın daha iyi bir hale getirilebilmesi için eklenmesi ya da çıkarılması gerekenler nelerdir? şeklinde oluşturulan nitel sorular kullanılmıştır.

2.4.Verilerin Toplanması: Veriler, <https://docs.google.com/forms/d/e1FApQLS> şeklinde oluşturulan internet linki yoluyla toplanmış ve değerlendirilmiştir.

2.5.Verilerin Analizi: Veriler, içerik analizi yöntemiyle tahlil edilmiştir.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde İmam-Hatip Ortaokulu 8. Arapça dersine giren öğretmenlerin, Arapça ders kitabı hakkındaki olumlu-olumsuz görüşlerine ve kitabın daha iyi olabilmesi için sunmuş oldukları önerilere yer vereceğiz.

3.1.Kitabın En Zayıf Tarafları:

Kitabın seviyenin üstünde olması ve gramere yeterince yer verilmemesi durumu, en çok eleştiri alan yönleridir. Kitapların öğrenci seviyesinde olması en önemli konulardan biridir. Zira seviyenin ayarlanamaması, dersi sıkıcı ve çekilmez yapabilir. Bu nedenle dersin zevkli ve anlaşılır duruma getirilebilmesi için seviyenin çok iyi tutulması gerekir.

Bir diğer eleştiri konusu olan gramere yeterince yer verilmemesi durumuna gelince; bilindiği üzere gramer, bir dilin öğretilmesinde olmazsa olmazlardandır ve her dilin öğretiminde önemli bir yer kaplar. İyi bir şekilde öğretilmediği takdirde başta okuma hızını kolaylaştırıp hızlandırır ve okuyucuyu daha ileri düzeydeki metinleri anlamaya hazırlar. Dilbilgisi öğretilmediği takdirde öğrenilen dilde yazılı ve sözlü iletişim kurma imkânsız hale gelir. Diğer taraftan gerek İmam-Hatip Liseleri gerekse İlahiyat Fakültelerinde yer alan Tefsir, Hadis, Fıkıh, Kelam gibi derslerin anlaşılabilmesi için Arapça gramerine ihtiyaç vardır. Bu nedenle gramerin öğretilmesi büyük önem taşır. "Öğrenmeyle ilgili yapılan araştırmalar, bireyin kendisi için anlamlı ve önemli olanları en iyi öğrendiğini, zorlama yoluyla öğretilmeye çalışılanların çok azının kalıcı ve sürdürülebilir olduğunu göstermektedir. Sınav için öğrenen bir öğrencinin öğrendikleri çoğu zaman sınavdan sonra hemen belleğinden silinmektedir." (Şahin, 2013, s. 33).

Bu konuda öğretmenlerin bazı görüşlerini aktaralım: "Öğrencilerin seviyelerinin üstünde bir anlatım var. Gramer olarak zor ve eksik yönleri var", "Sınıf seviyesine inmesi lazım", "Seviyenin biraz üstünde",

“Kitapta gramer yok denecek kadar az, en azından Türkçe genel bir takım bilgiler verilebilir”, “Gramer anlatmada eksiklik var”, “Gramere hiç yer verilmemiş gibi. Biraz biraz konu ile ilgili gramer olmalı”, “Kaidelere ait örnekler az”, “Gramer konularıyla ilgili gerekli alıştırmalar eksik.”

Yukarıdaki cümlelerden de anlaşılacağı üzere dilbilgisini yani grameri bilme, daha kolay anlamayı ve daha çok okumayı, daha çok okuma da daha hızlı dil edinimini mümkün kılar. Dolayısıyla dilbilgisi kurallarını öğrenmenin en önemli faydası, anlaşılabilirliği arttırmak suretiyle dil edinim sürecini hızlandırmaktır. (Işık, 2013, s. 34). Diğer taraftan dil kullanımında en önemli bilgi, edinilmiş bilinçaltı bilgisidir ve akıcı konuşma esnasında bilinç, manaya odaklandığında gramer kuralları otomatik olarak bilinçaltı mekanizması tarafından sağlanır. (Işık, 2013, s. 37). Dolayısıyla öğrenilmiş olan gramer kuralları, akıcı konuşmada en büyük yardımcıdır.

Gramerin öğretiminde *karşıtsal çözümleme*den (İşler, 2002, s. 123-134; Koç (Seymen, 2006) faydalanılabilir. Yani öğrenci anadilinde ve hedef dilde aynı olan ya da benzeşen konuları daha iyi anlayabilir. Çünkü öğrenciye anadiline benzeyen konuların öğretimi daha kolay, anadilinde karşılığı olmayan konuların öğretimi ise daha zordur. Diğer taraftan “Anadil ve öğrenilen hedef dil arasında benzerlik bulunması durumunda, dil öğreniminin başlangıç safhasında ergen ve yetişkinlerin, çocuklara kıyasla daha hızlı öğrendikleri saptanmıştır.” (Şahin, 2013, s. 49). Dolayısıyla karşıtsal çözümleme yoluyla dil öğretimi, ergen ve yetişkinler için de en faydalı yöntemlerden biridir.

Bir dilin gramerini biliyor olmak, o dili konuşan insanlarla daha kolay anlaşılabilceği anlamına gelir. Zira dili söyleyen ile dinleyen arasında aynı gramer kuralları bilindiği takdirde anlaşmaları da daha kolay olacaktır. (Başkan, 2003, s. 120). Nasıl ki aynı dili konuşan insanlar dahi birbirini anlayabilmek için belli kurallar çerçevesinde konuşuyorsa yabancı bir dilde anlaşabilmek için de o dilin kurallarını bilmek gerekecektir. (Güler, 2004, s. 171). Yani dil kendi düzeni dışında başka bir düzen tanımaz. (Saussure, 1998, s. 53-54). Sonuç olarak diyebiliriz ki Arap dilini iletişimde doğru ve etkili bir biçimde kullanmak istiyorsak dilbilgisi kurallarına ihtiyacımız vardır. (Doğan, 2011, s. 79).

Kitabın eleştirilen bir diğer özelliği etkinlik ve alıştırmaların yetersizliğidir. Bir konu hakkındaki alıştırmalar ne kadar çok olursa konu daha iyi anlaşılır ve pekişir. Bu sebeple alıştırmalara bolca yer verilmesi iyi olur.

Kelimelerde hareke bulunmayışı kitapta görülen bir diğer eksikliklerdir. Bilindiği üzere Arap dili sessiz harflerden oluşur ve bu harfler, hareketler sayesinde seslendirilir. Hareke, Arapçanın öğrenciler tarafından en çok korkulan konularından biridir ve yanlış okunduğu takdirde kelimenin, cümle içindeki konumunu tamamıyla değiştirir. Diğer taraftan kelimelerin nasıl okunacağı da ancak hareketlerin bilinmesiyle mümkün olur. Bu sebeple en azından ortaokul seviyesindeki öğrenciler için kelimelerin üzerine bazı hareketlerin konması öğrenmeyi biraz daha kolaylaştırabilir. Zira öğrenci okunan metinleri harekeleme telaşına düşmekte ve okunan metni anlamada zaman kaybetmektedir. (Kaçar, 2012, s. 180).

Dil öğretiminde dört temel becerinin (okuma-yazma-dinleme-konuşma) bilinmesi gerekir. Bu becerilerden birinin eksik olması durumunda dil öğrenimi de eksik kalmış olur. Kitapta konuşma ve dinleme becerilerine fazla yer verilmediğinden ve dinleme becerisinin gelişmesi için herhangi bir materyalin (cd vs.) olmadığından bahsedilmektedir. Dolayısıyla dinleme olmadığı ve kulak dolmadığı için de kelimelerin dudaktan dökülüşü gecikecektir. Bu konuda öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir: “Dinlemeye ve konuşmaya yönelik daha fazla etkinlik olmalı, dört unsurdan ikisinde eksiklik var (Dinleme ve konuşma)”.

Yabancı dil öğretimi için dünyada pek çok yöntem (Çeviri yöntemi, Doğal yöntem, Direkt yöntem, İşitsel-Dilsel yöntem, İşitsel-Görsel yöntem vs.) vardır. Her yöntemin niteliğine göre öğrenciye farklı dilsel beceri kazandırılmaya çalışılır. Örneğin Çeviri-Dilbilgisi yöntemiyle öğrenci “Okuduğunu anlama” ve “Yazılı ifade” becerilerini geliştirebilirken İşitsel-Dilsel yöntemle “Sözlü ifade” ve “Dinlediğini anlama” becerilerini geliştirebilir. (Tarcan, 2004, s. 7). Dolayısıyla öğrencinin “Sözlü ifade” ve “Dinlediğini anlama” becerilerini geliştirebilmesi için daha fazla materyale ihtiyacı vardır. Kitap bu materyaller açısından da zenginleştirilirse daha faydalı olur.

Kitapta konu bütünlüğünün olmayışı (Komisyon, 2017, s. 103) da eleştirilen konulardan biridir. Konuların, düzensiz ve dağınık olarak verilmesi (Komisyon, 2017, s. 20) sonucu öğrencilerin anlamlandırma yapmakta zorlandıklarından bahsedilmektedir. Her alanda olduğu gibi dil eğitimi alanında da -farklı başlık altında anlatılsa da- konular arasında bir bağlantı vardır ve bu bağlantı konunun daha iyi anlaşılması açısından bir kolaylık sağlar. Özellikle dil öğretimlerinde konuları birbirinden bağımsız olarak ele almak mümkün değildir. Örneğin kurulan bir cümlede ilk derste yer alan bir konu geçtiği gibi son derste yer alan bir konu da geçebilir. Öğretimde kolaydan zora ilkesi kullanılıp mutlaka konu bütünlüğüne dikkat edilmesi

gerekir. Konu bütünlüğü hakkında öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir: “Gramerler dağınık işlenmiştir.”, “Düzensizlik hâkim”, “Konu bütünlüğü yok”, “Belli bir konu sıralaması olmaması (Konudan konuya atlamış gibi)”, “Konular karma verilmiş”, “Konu bütünlüğünün daha fazla etkinlikle sağlanamaması”,

Kelime eksikliği, kitapta eleştirilen konulardan bir diğeridir. Bir dili öğrenme ve konuşabilme yollarından biri de iyi bir kelime hazinesine sahip olmaktır. Öğrenciler ne kadar çok kelime öğrenirse yerine göre bir metni anlamada ya da hedef dilde konuşabilme becerisinde daha başarılı olur. Diğer taraftan konuların anlatımında aynı kelimelerin kullanılması ya da çok çeşitli kelime kullanılmaması dersi sıkıcı hale getirebilir. Bu nedenle kitap, kelime açısından çeşitlendirilirse daha çekici hale gelebilir.

Fiil çekimlerin yeterli olmaması, (Komisyon, 2017) vurgu yapılan bir diğer konudur. Arapçada Türkçeden farklı olarak 15 adet zamir ve bu zamirlerin her biri için ayrı mazi ve muzari fiil çekimi bulunmaktadır. Dolayısıyla sadece Türkçede var olan zamir sayısı kadar fiil çekimi yapmak, Arapça öğretimi için bir eksikliklerdir. Çünkü gerek konu anlatımında gerekse alıştırmalarda öğretilen zamir ya da fiil çekimlerinin dışında fiil çekimi ya da zamir kullanılabilir. Böyle bir durumda öğrenci aralarındaki bağı kurmakta zorlanmakta ve öğrencide “Eğer aynı türden konu ise niye hepsi bir arada öğretilmedi?” algısı oluşmaktadır. Bu konu hakkında öğretmenlerimizin yazmış olduğu cümlelerden bazılarını aktaralım: “Öğrenciler tarafından dikkat çeken bir kitap değildir. Konular ve alıştırmalar gelenekseldir. Gramer konuları düzensiz ve dağınık olarak verildiği için öğrenci yeterli anlamlandırmaya ulaşamamaktadır.”, “Mazi-muzari (Komisyon, 2017) çekimler tablo halinde verilmeliydi”, “Mazi-muzari vb. fiillere yer verilmeli. Öğrenci mazi-muzari vb. ezbere yapıyor”, “Fiil çekimleri yeterli değil”.

Kitap hakkında eleştirilen diğer konular, sözlük açısından yetersiz olması ve ses cd’lerinin ellerine ulaşmamış olmasıdır. Bu nedenle öğretmenler dinleme becerisini aktif hale getiremediklerinden bahsetmektedirler.

İçerikten farklı olarak kitap dağıtımında da sorun yaşandığı ve öğretmen kitabının bazı okullara halen ulaşmadığı belirtilmiştir. Yine aynı şekilde çalışma kitabı ile ders kitabının ayrı ayrı olması az da olsa eleştiri alan taraflarıdır.

3.2. Kitabın En İyi ve Güçlü Tarafları

Kitap en büyük övgüyü görseller konusunda almıştır. Görsellerin eğitim-öğretimde kullanılması, öğrencilerin dil becerilerinin yanı sıra bilişsel ve duyuşsal gelişimlerine de katkı sağlamaktadır. Yine aynı şekilde öğrencinin derse karşı olumlu tutum takınması konusunda da yarar sağlamaktadır. (Mazlum ve Mazlum, 2016, s. 3). Ders kitapları diğer çocuk kitaplarından farklı olarak resimlenir ve kitaplardaki resimler metne bağlı olarak bilgilendirmeyi sağlar. Resimler hem metinle bağlantılı hem de çocuğun ilgisini çekecek estetik değerlere sahip olmalıdır. Yine aynı şekilde resimler eğlendirirken öğretici olmalı ve öğrenci motivasyonunu arttırmalıdır. (Mazlum ve Mazlum, 2016, s. 13). Kitap bu açıdan değerlendirildiğinde çok beğenilmektedir. Kitabın yazı puntosu, okunaklı yazı türü ve baskısı da diğer beğenilen yönleridir.

Güncel kelimeler kullanması (Komisyon, 2017), kelime zenginliği ve çeşitliliği açısından da kitap övgü almaktadır. Bir dili biliyor olmanın yolu o dili konuşabilmekten geçer. Kelime zenginliği, hem konuşmada hem de metinleri anlamada öğrencilere büyük katkı sağlar. Özellikle güncel kelimelerin kullanılıyor olması kitabın ayrı bir zenginliğidir. Bu haliyle kitap iletişimsel yönden başarılı kabul edilmektedir. Öğrencinin ihtiyaç duyduğu ve günlük hayatta kullandığı, öğrenmeye rağbet ettiği kelimelere yer verilmesi, öğrenciye kelime öğretme açısından da iyi bir yöntemdir. (Kelebek, 2018, s. 7). Çünkü “Bilgi, ancak öğrenci tarafından anlamlı bulunduğu ve öğrenme isteği yönünde sunulduğunda içselleşir” (Şahin, 2013, s. 29).

Öğrenmeyi anlamlı kılan faktörlerden birisi de öğrenilen bilgilerin hayatta uygulanabilmesidir. Bu durum *hayata yakınlık ilkesi* olarak adlandırılır. Öğrenciler kazanımlarını hayata dair farklı alanlarla örtüştürebiliyorsa o derece güçlü ve kalıcı öğrenmeye sahip olmuş olurlar. (Akay, 2016, s. 31). Diğer taraftan dilbilimcilerin öğrenilen dilin pratik konuşmada kullanılabilmesini, dilin en eksiksiz biçimi olduğu yönünde görüş belirtmiş olmaları, sözlü kullanıma öncelik verilmesini sağlamıştır. (Onursal, 2006, s. 87).

Yine aynı şekilde kitapta kelimelerin kolaydan zora doğru verilmiş olması da beğenilmektedir ve bu durum öğrenimi de kolaylaştırır. Zaten eğitimde “Kolaydan zora” ilkesinin kullanılması gerekir. Zira eğitim-öğretim sürecine öğrencilerin üstesinden gelebileceği bilgi ve becerilerin öğretilmesi süreciyle başlanmalıdır. Zor ve karmaşık konularla öğretime başlanması öğrencilerin başarısızlık ve aşağılık duyguları yaşamasına sebep olabilir. Aynı zamanda bu durumla sınırlı kalmayıp diğer öğrenmelerini de olumsuz etkileyecektir. (Köksal ve Atalay, 2015, s. 19). Bu nedenle öğretme-öğrenme sürecinde öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırabilmek için daha basit, anlaşılır, somuttan soyuta ve kolaydan zora bir yol takip ederek onların motivasyonlarını güçlendirmek gerekir. (Akay, 2016, s. 30).

Kitabın öğretici ve anlaşılır olması bir diğer beğenilen taraflarıdır. Anlaşılır olmayan konular hem öğretmeni hem de öğrenciyi yorar. Öğreticilik yönünden iyi olmayan bir kitap da zaman kaybıdır. Kitap bu yönüyle *açıklık* ilkesiyle de bağdaşmaktadır. Açıklık ilkesi, program geliştirme, hedef yazma, içerik geliştirme, ölçme ve değerlendirme gibi eğitimin hemen hemen her boyutunda yer alır ve anlatılmak istenenin anlatılabilmesi ve verilmek istenen mesajın karşıya net ve sağlıklı bir şekilde ulaştırılmasını sağlar. (Akay, 2016, s. 34).

Metinlerin kısa olması da kitabı sıkıcılıktan kurtarmıştır. Her ne kadar dilbilgisinin azlığı sebebiyle eleştirilse de metinlerde aşırı dilbilgisi kurallarından soyutlanmış, anlaşılabilir olmasıyla öğrenciyi rahatlatmış durumdadır. Üstelik bu haliyle konuşma diline de fayda sağlamaktadır.

Kitap, her ne kadar ders kitabı ve çalışma kitabının ayrı ayrı olması sebebiyle eleştirilse de çalışma kitabının olması açısından övgü almaktadır. Şimdi bazı öğretmen görüşlerine yer verelim: "Kitaptaki baskı ve yazı türü okunaklı", "Güncel konular çok güzel işlenmiş, konular anlaşılır, kolaydan zora oldukça güzel", "Kitabın öğretici olması, kelime dağarcığını genişletmesi", "Görsel, oyun yönünden güçlü, yazı okunaklı ve gözü yormuyor", "Çok görsel var, renkli ve metinler çok kısa, tamamen güncel turistik sokağa yönelik olması", "İletişimsel olarak kurgulanması, gerçek hayatta lazım olan kullanımlara yer verilmesi".

Bilindiği üzere İlköğretim Arapça Dersi Öğretim Programı, OBM (Diller İçin Ortak Başvuru Metni)'ye (Özcan, 2011, s. 267) göre hazırlanmıştır ve 8. sınıfın sonunda ulaşılmaya hedeflenen başarı düzeyi temel dil kullanımı (A2) olarak belirlenmiştir. (Oktay, 2011, 274-275). Yani öğrencilerin yıl içinde almış oldukları Arapça dersi sonucunda Arapçayı temel düzeyde bir yabancı dil olarak kullanabilecek duruma gelmeleri gerekmektedir. Bir başka ifadeyle "A2 düzeyindeki bir öğrenci bazı basit yapıları doğru kullanır, ancak hâlâ sistematik olarak temel hatalar yapabilir. Örneğin zamanları karıştırabilir. Arapça sıfat tamlamasında, tamlayan ile tamlanan arasındaki uyumda yanlışlar yapabilir, ancak çoğunlukla söylemek istediğini ifade eder ve iletişimsel eylemler gerçekleştirir." (Oktay, 2011, s. 277). Bu açıdan bakıldığında kitapta değinilen iletişimsel yaklaşımla ilgili olumlu ifadelerle kitabın örtüştüğü görülmektedir.

Ders kitabının giriş kısmında yer alan ve kitapta geçen sembol, etkinlik ve içeriklerin ne anlama geldiğini açıklayan *organizasyon şeması* (Komisyon, 2017, s. 8) sayesinde de kitabı ilk kez eline alan ondan rahatlıkla faydalanılabilmektedir.

3.3. Kitabın Daha İyi Bir Hale Getirilebilmesi İçin Eklenmesi ya da Çıkarılması Gerekenler

Hareke olmaması sebebiyle eleştirilen kitap için kesinlikle hareke konulması yönünde tavsiyede bulunmaktadır. Çünkü hareke olmadığı takdirde öğrencinin hiç okuyamadığı ve ümitsizliğe kapılarak bıraktığı dile getirilmektedir.

Daha önce de belirttiğimiz gibi hareke Arap Dilinin zorluklarından biridir ve kelimenin cümle içindeki konumunu belirtmesi açısından da önemlidir. Ancak en azından öğrencilerde hem kulak hem de göz aşınası sağlanıncaya kadar her harfe konulmasa da bazılarının konularak öğrencinin kelimeyi daha rahat okuması sağlanabilir.

Kitapta konu bütünlüğünün sağlanması gerektiği de en çok önerilen konular arasındadır. Gramer konularının belli bir sırada ve her konunun tam öğretilip bitirilecek şekilde düzenlenmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Konuyu bir bütün olarak anlama ve kavrama açısından gramer tablolarının olması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Örneğin zamirlerin ya da fiil çekimlerinin bir tablo halinde verilmesi durumunda konunun daha net bir biçimde anlaşılacağı düşünülmektedir.

Eğitimde *bütünlük ilkesi* içeriğin hazırlanması ve sunulması konusunda önemli bir ilkedir. Bu ilke Gestalt'a dayandırılmaktadır (Sönmez, 2015, s. 89-90) ve bu ilke kapsamında içerikteki bilgiler bir bütünü oluşturmalı, birbirini desteklemeli ve birbiriyle çatışmamalıdır. Sunulan bilgilerde hiyerarşik yapı göz önünde bulundurulmalı, öğrencilerin geçmiş deneyimleri ve ön bilgileri ile bağdaşabilecek bir yapı kurulmalıdır. (Akay, 2016, s. 33). Diğer taraftan programda yer alan konuların birbirleriyle devamlılığı ve sürekliliğinin sağlanması durumunda öğrenmenin daha kalıcı hale geldiği bilinmektedir. (Korkmaz, 2014, s. 23).

Kitabın seviyesinin 8. sınıf öğrencisinin üstünde olduğu düşünüldüğü için seviyenin yaşa uygun olarak düşürülmesi ve o yaş dönemindeki çocukların ilgisini çekebilecek metinlerin seçilmesi konusunda vurgu yapılmaktadır. Aynı zamanda kitabın ses ve görsel materyallerle zenginleştirilmesi istenmektedir. Örneğin görsel olarak Kâbe, Mescid-i Nebevî, Mescid-i Aksâ, Selimiye Camii, Piramitlerin resimlerinin kullanılmasının daha iyi olacağı görüşünde olan öğretmenler vardır. Bu konuda öğretmen görüşlerine yer verelim: "Kitabın görsel tasarımı ve sayfa düzeni öğrenci seviyelerine uygun olmalıdır.", "Kitap, ses kayıt ve görsel (video) vs. bakımından daha ulaşılabilir olmalıdır", "Seviye ayarlanmalı, ses, görüntü, cd, site ve

materyal desteği olmalı, başka yabancı diller gibi dilin mantığı anlatılmalıdır”, “Öğrenci seviyesine uygun bir dil ve gramer seviyesi kullanılmalı.”

Seviye ya da bir diğer deyişle *denge*, programda sunulan konuların çocuğa uygun hale getirilmesi demektir. Bu tür programların hedefi, öğrencilerin zihinsel, kişisel, sosyal gelişimlerine uygun olarak öğrendikleri bilgi ve becerileri kullanmaları ve onları içselleştirilmeleridir. (Korkmaz, 2014, s. 23). Dolayısıyla öğrencilerin seviyelerinin üstünde olan konuları öğrenmesi ve içselleştirmesi zor olmaktadır. Bu durumda kitabın öğrenci seviyesinde olması büyük önem taşımaktadır.

Bilindiği üzere Arapça köklü ve zengin bir dil olması sebebiyle her konunun aynı anda ve aynı ağırlıkta bir bütün olarak öğretilmesi mümkün değildir. Bu tarzda yapılan bir öğretim aşamalı öğretim ilkesiyle çeliştiği için hem öğrenci motivasyonunu düşürür hem de öğrenme ortamını verimsiz hale getirir. Bu sebeple öğretime aşamalı olarak devam edilmelidir. (Doğan, 2011, s. 71).

Diğer taraftan başarı, öğrenimin, öğrenci seviyesine uygun olmasıyla bağlantılıdır. Öğrenci seviyesinin üstünde veya altında olan uygulamalar, öğretimde beklenen sonuçları vermeyebilir. (Doğan, 2008, s. 108). Metinlerin daha eğlenceli konulardan seçilip basitten zora doğru gidilerek işlenilmesi konusunda tavsiyelerde bulunmaktadır. Yine aynı şekilde pratiğe dayalı alıştırmaların arttırılması ve günlük konuşmalara yer verilmesi durumunda kitabın daha iyi olacağı görüşü de hâkimdir.

Öğretimde oyun tekniklerinin kullanılması, boşluk ve bulmaca türü etkinliklerle kitabın daha cazip ve eğlenceli hale gelebileceği düşünülmektedir.

“Oyun” kelimesi sözlükte “Yetenek ve zekâ geliştirici, belli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence” olarak tanımlanmaktadır. (Tdk, 2009, s. 1526). Oyun, öğrenilen bilgilerin pekiştirilmesini ve daha rahat bir ortamda tekrar edilmesini sağlar. Bilginin pekiştirilmesi, zihinsel yeteneklerin geliştirilmesi için kullanılan oyunlar neşeli ve rahat bir ortam sağlayarak sınıf içi çalışmalarına da bir değişiklik getirmektedir. Eğitsel oyunlarla konular daha ilgi çekici hale gelerek etkin olmayan öğrencileri dahi derse çekebilir. (Tok, 2014, s. 209). Aynı zamanda dil öğrenmede oyunun güdüleyici özelliğinden yararlanılabilir. (Çoşkun, 2008, s. 76). Bu tür oyunlarda öğrencinin bulunduğu çevreden, onların hayatından seçilmesi daha uygundur. (Sönmez, 2015, s. 252). Bilindiği üzere çocuklar doğaları gereği oyuna düşkündürler ve oyun, öğrenme ortamını eğlenceli hale getireceği için yabancı dil öğrenme de onlar için eğlenceli ve ilginç hale gelecektir. Bu durumda öğrenci aldığı bilgiyi unutmayacak ve öğrenme kalıcı hale gelecektir. (Gömleksiz, 2005, s. 181). Dolayısıyla Arapça dersinde kullanılan bir oyun tekniği, dört dil becerisinden olan konuşma ve okuma becerisinin gelişmesine de katkı sağlayacaktır. Örneğin “Tombala” oyunu Arapça oynanabilir. Sayıların Arapça ve Türkçesi yazılarak hem sayı öğretilir hem de okuma ve konuşma becerileri eğlendirirken öğretebilir.

Yine aynı şekilde dil eğitiminde kullanılan bulmaca etkinlikleri de dersi zor, sıkıcı ve monotonluktan kurtarıp eğlenceli hale getirebilir. Yabancı dil derslerindeki deneyimler de bu tür öğretim yaklaşımının öğrencileri eğlendirdiği ve güdülediği yönündedir. (Çoşkun, 2008, s. 78). Arapça kalıp ifadelerle daha çok yer verilmesi de önerilen konular arasındadır. Bu ifadeler hem metni anlamada hem de konuşmada öğrenciye oldukça fayda sağlar. Öğrencilerin günlük hayatta yani sokakta, otobüste, alış-verişte ya da okulda konuyla ilgili kullanacakları kalıp ifadeler hem yazılı hem sözlü iletişim becerilerine katkı sağlayacaktır.

Bilindiği üzere her toplumun belli durumlarda söylemesi gelenek olmuş bazı sözleri vardır. Bunlar selamlaşma ya da vedalaşmalarda, doğum, ölüm, hastalık, evlenme, yardım, yemekten önce ve sonra gibi durum ve olaylar karşısında söylenir. Bu sözler kişilerarası etkileşim için her dilde öğrenilmesi gerekli ve faydalı kalıplardır. Bu sözler sayesinde insanlar yaşamış oldukları toplumda içinde buldukları zor durumlarda kendilerini en iyi bir biçimde ifade edebilirler. (Aksan, 2014, s. 53). Örneğin yemekten sonra *elinize sağlık*, hasta olan bir kişiye *geçmiş olsun*, vefat etmiş birinin arkasından *Allah rahmet eylesin* gibi kalıp ifadeler, geçmişten günümüze insanın oluşturduğu değer yargıları ile gelenek ve göreneklerinden oluşturduğu bir kültür birikimidir. (Yılmaz ve Ertürk Şenden, 2014, s. 54). Bir yabancı dili öğrenirken sadece o dilin dilbilgisi ve okuma kitaplarında, sözlüklerinde geçen kullanım biçimlerini öğrenmek yeterli olmamaktadır. Aynı zamanda o dili konuşan toplumun kültürünü, insanların davranış biçimini ve hitap yollarını da tanımak gerekir. Bu şekilde o toplumla bütünleşme de sağlanmış olur. (Aksan, 2003, s. 54-55). Zaten modern dil öğretiminde kalıp ifadelerle dil öğretme eğitimi ağırlık kazanmış durumdadır ve bu tür çalışmalarla dil mantığının kavranması da hedeflenmektedir. (Kaçar, 2012, s. 183). Diğer taraftan kalıpları ezberleyen öğrenci, hem kelimelerin cümle içindeki kullanımı öğrenir hem de cümlenin öğelerini değiştirerek yeni cümleler kurabilir. (Yılmaz, 2011, s. 167).

Kitapta önerilen bir diğer konu, dinleme, yazma ve okuma alıştırmalarının daha kullanışlı hale getirilmesidir.

Bir diğer husus, kitabın EBA (Eğitim Bilişim Ağı) ile desteklenmesi hususudur. Bilindiği üzere EBA, Millî Eğitim Bakanlığı'nın kurmuş olduğu resmî bir sitedir ve okulda işlenen dersler, bilgisayar ortamında anlatılarak öğrenciyi desteklemektedir. Arapça dersleri de EBA sistemi ile desteklenirse öğrenciye daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

Kitabın farklı öğretim tekniklerini kullanan bir materyal haline gelmesi de önerilen konular arasındadır. Dil öğretiminde *Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi, Direkt Yöntem, Doğal Yöntem, İşitsel-Dilsel Yöntem, Bilişsel Yöntem, İletişimsel Yöntem, Seçmeli Yöntem* gibi pek çok farklı yöntemler vardır. Her yöntemin eleştirildiği ya da kabul edildiği yönleri mevcuttur. (Doğan, 2013, s. 297-318). Ancak konular farklı öğretim teknikleri kullanıldığı takdirde daha anlaşılır hale gelecektir. Yani konuların öğretiminde tek bir teknikle yetinilmemesi tavsiye edilmektedir.

Diğer taraftan yabancı dil öğretim teknikleri, batılı dillerin öğretilmesi amacıyla geliştirildiği için diğer dil aileleri için de kendine özgü öğretim yöntemleri araştırılmalıdır. Her dilin kendine ait morfolojik, fonetik ve sözdizimsel bir mantığı olması sebebiyle yabancı dil olarak öğretimi yapılacak bütün dillerin kendi öğretim yöntemleri geliştirilmelidir. (Memiş, 2013, s. 317). Bilindiği üzere Arapça Hâmi-Sâmi diller ailesinin Sâmi koluna mensup bir dildir ve genelde de Türkiye'de İngilizce, Almanca gibi Hint-Avrupa dil ailesine mensup dillerin öğretilmesi metotlarıyla öğretilmektedir. Bunu yerine Arap ülkelerinde eğitimi verilen "Yabancılar İçin Arapça Öğretim Metotları" baz alınarak eğitim-öğretim yapılırsa Arapça öğretiminde daha başarılı olunabilir.

Kitabın sözlük kısmının güncellenmesi de tavsiye edilen konular arasındadır. Onun dışında metin içinde geçen kelimelerin çoğullarının da verilmesi ve yazmaya yönelik etkinliklerin çoğaltılması istenmektedir. Yazma becerisinde istenilen hedef, o dili yazabiliyor olmaktan ziyade bilgilerin kalıcılığını sağlamak için olmalıdır. Çünkü dört dil becerisinden olan yazma becerisi, öğrenilen bilgilerin kalıcı olmasını da sağlar.

Alıştırmaların çoğaltılması da tavsiye edilmektedir. Bu durumda anlatılan konu daha da özümsecek ve çeşitlilik de artırılmış olacaktır. Alıştırmalar çoğaltılırken kolaydan zora ilkesi uygulanmalı ve öğrenci seviyesine göre anlatılan konunun karşılıklarına çıkabilecek diğer yönleri de verilmelidir.

Arapça dil mantığının anlatılması gerektiği, önerilen konulardan biridir. Zira zengin bir dil olan Arapçanın sınırsız sayıdaki cümle kuruluşunun hepsinin öğretilmesi mümkün olamayacağı için Arapçanın mantık örgüsü ve melekeye dönüştürülecek bilgilerin öğretilmesi öğrencinin lehine bir durum olacaktır. (Doğan, 2011, s. 69).

Hata, hiçbir zaman istenmeyen ama buna rağmen sifıra indirgenemeyen bir durumdur. Kitapta da ufak-tefek hataların bulunduğu ve bu konu hakkındaki şikâyetlerin Millî Eğitim Bakanlığı tarafından dikkate alınması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca kitap hazırlama komisyonlarında Arap Dili Eğitimi Bölümünden mezun olmuş ve millî eğitimde derse giren tecrübeli ve donanımlı öğretmenlerden faydalanılması gerektiği de önerilen konular arasındadır.

SONUÇ

Her dönem ve devirde güncelliğini her daim koruyan ders kitapları, içeriğine göre zaman zaman eleştiri ve övgülere tanık olmaktadır. İmam-Hatip Ortaokulu 8. Sınıf Arapça ders kitabını değerlendirdiğimiz bu çalışmada da aynı şekilde derse giren öğretmenlerin kitap hakkında olumlu ya da olumsuz görüşleri şu şekildedir: Kitap, gramere yeterince yer vermeyişi ve seviyenin üstünde oluşuyla eleştiri alırken, güncel kelimeleri kullanması sebebiyle iletişimsel açıdan başarılı bulunmuştur. Konuların dağınık olarak işlenmiş olmasının, öğrencide konuları anlamlandırma gücünü oluşturduğu vurgulanırken yeterince kelime olmayışının da öğrencilerin kelime hazinesini dar bıraktığı düşünülmektedir. Diğer taraftan görseller ve konuların zordan kolayca doğru işlenişleriyle beğeni kazanmıştır. Yeteri kadar fiil çekimi olmaması sebebiyle eleştirilirken yazı puntosu, okunaklı yazı türü ve baskısıyla olumlu bulunmuştur. Arapçanın en büyük zorluklarından birisi kabul edilen ve kelimenin cümle içerisindeki konumunu belirlemesi sebebiyle önemli bir konuma sahip olan hareketlerin yeterince kullanılmayışının, öğrencilerde korku ve akabinde okuma isteksizliği oluşturduğu vurgulanmaktadır.

ÖNERİLER

İmam-Hatip Ortaokulu 8. Sınıf Arapça ders kitabının daha iyi olabilmesi için şu önerilerde bulunabilir:

Öğrenci seviyesinin üstünde olması sebebiyle eleştirilen kitap, öğrenci seviyesine düşürülerek tekrardan revize edilebilir. Gramer konularına kolaydan zora ilkesi kullanılarak daha fazla yer verilebilir. Her kelimeye olmasa da bazı kelimelere hareket konularak öğrencilerin kelimeleri daha kolay okuması sağlanabilir. Dil öğretiminde yer alan dört temel dil becerisini (Okuma-yazma-dinleme-konuşma) kapsayan

metinlere ağırlık verilebilir. Fiil çekimleri tablolar halinde verilerek öğrencilerde Arap dili mantığının yerleşmesi sağlanabilir. Arap dilinde yer alan günlük kullanımlar ve kalıp ifadeler yer verilerek, iletişimsel açıdan daha da geliştirilebilir. Kitap EBA'da desteklenerek öğrencilerin evde de Arapça çalışmaya devam etmeleri sağlanabilir.

Görsel açıdan beğenilen kitaba Arapçayı anadili olarak kullanan milletlerin kültüründe ve coğrafyasında yer alan resim ve fotoğrafları da ekleyerek öğrencinin öğrenmiş olduğu dilin kültürünü de öğrenmesi sağlanabilir. Bilindiği üzere öğretilen dille birlikte o dilin kültürü de öğrenilmekte ve bu şekilde dil öğrenimi daha kalıcı olmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akay, Cenk (2016). Öğrenmeyi Etkileyen Temel Faktörler ve Genel Öğrenme-Öğretme İlkeler. *Öğretim İlke ve Yöntemleri* (Editör: Tuğba Yanpar Yelken), 4. baskı, Ankara.
- Aksan, Doğan (2003). *Türkçenin Gücü*. Ankara
- Başkan, Özcan (2003). *Lengüistik Metodu*. İstanbul.
- Coşkun, Hasan (2008). Türkiye'de İkinci Yabancı Dilin Oyun Yoluyla Etkili Öğretimi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.1, Güz, s. 73-89.
- Demirel, Özcan (1999). *Planlamadan Değerlendirmeye: Öğretim Sanatı*, Ankara.
- Doğan, Candemir (2008). Arapça Öğrenmeyi Öğrenmek Ya da İyi Bir Arapça Öğrencisi Olmak. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 19, s. 103-123.
- Doğan, Candemir (2011). *Arapça Öğrenim ve Öğretim Kılavuzu*. İstanbul.
- Doğan, Candemir (2012). *Sistemantik Yabancı Dil Öğretim Yaklaşımı ve Yöntemleri*. İstanbul.
- Gömleksiz, Mehmet Nuri (2005) Oyun İle İngilizce Öğretiminin Uygulanması ve Öğrenci Başarısına Etkisi. *Kırgızistan Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 14, s. 179-195.
- Güler, İsmail (2004). Dil Öğretimi, Dilbilgisi ve Arapça. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, C. 13, S. 2, s. 169-182.
- Işık, Ali (2013). *Yabancı Dil Nasıl Öğrenilmez Nasıl Öğrenilir*. 4. baskı, Ankara.
- İşler, Emrullah (2002). Karşıtsal Çözümleme ve Arapça Öğretimi. *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, Yıl. 2, S. 6, Yaz, s. 123-134.
- Kaçar, Halil İbrahim (2012). "Arapça Öğretiminde İdeal Bir Okuma-Anlama Becerisi Üzerine", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 43 (2012/2), s. 167-184.
- Kanlı, Uygur, Yağbasan, Rahmi (2004). Proje 2061'in Işığında Fizik Ders Kitaplarının Eğitimsel Tasarımına Eleştirel Bir Bakış. *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), s. 123-155.
- Kelebek, Mustafa (2018). *Öğretim Yöntemleri ve Arapça Öğretim Teknikleri Üzerine Prof. Dr. Mahmud Kamil En-NÁKA İle Bir Söyleşi*. s. 2. eskidergi.cumhuriyet.edu.tr. (20.03.2018).
- Kılıç, Abdurrahman ve Seven, Serdal (2007). *Konu Alan Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara.
- Koç (Seymen), Ayşegül (2006). *Arapça ve Türkçede Zamirler-Karşıtsal Çözümleme-*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Komisyon (2017). *Ortaokullar ve İmam Hatip Ortaokulları Ders Kitabı* (8. Sınıf). 3. Baskı, Ankara.
- Korkmaz, İsa (2014). Eğitim Programı: Tasarımı ve Geliştirilmesi. *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. (Editör: Ahmet Doğanay), 9. Baskı, Ankara.
- Köksal, Onur; Atalay, Bünyamin (2015). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Konya.
- Mazlum, Özge, Mazlum, Fehmi Soner (2016). İlköğretim 4. Sınıf Ders Kitaplarının Görsel Tasarıma Yönelik Öğretmen Görüşlerinin değerlendirilmesi. *Sanat Eğitimi Dergisi*, C. 4, S. 1, s. 1-18.
- Memiş, Muhammet Raşit, Erdem, Mehmet Durusun (2013). Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Yöntemler, Kullanım Özellikleri ve Eleştiriler. *Turkish Studies*, C. 8/9, Yaz, s. 297-318.
- Oktay, Zeynep (2011). İlköğretim Arapça Dersi Öğretim Programı. *İmam Hatip Liselerinde Arapça Öğretimi Sempozyumu*, İstanbul, s. 273-278.
- Onursal, İrem (2006). Dil bilimlerinin Yabancı Dil Öğretimdeki Yeri ve Öğretmen Adaylarına Yönelik Dil Bilim Dersleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 31, s. 85-95.
- Özcan, Murat (2011). Arapça Program Geliştirmede "Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni. İlköğretim Arapça Dersi Öğretim Programı Örneği", *İmam Hatip Liselerinde Arapça Öğretimi Sempozyumu*, İstanbul.
- Özdemir, Fatma Esra (2007). *Devlet İlköğretim Okullarında Okutulan Time For English 4 Adlı Kitabın Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Patton, Michael Quinn (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. (Çev. Komisyon), Ankara.
- Saussure, Ferdinand De (1998). *Genel Dilbilim Dersleri*. (Çev. Berke Vardar), İstanbul.
- Sönmez, Veysel (2015). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. 8. baskı, Ankara.
- Şahin, Sevgi, Turanlı, Necla (2005). Liselerde Okutulmakta Olan Lise I. Sınıf Matematik Kitaplarının Değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), s. 327-341.
- Şahin, Yusuf, "Dil" (2013). *Farklı Boyutlarıyla Yabancı Dil Öğrenimi ve Öğretimi*. (Editör: Yusuf Şahin), Konya.
- Tarcan, Ahmet (2004). *Yabancı Dil Öğretim Teknikleri*. Ankara.
- TDK (2009). *Türkçe Sözlük*. Ankara.
- Tok, Türkay N. (2014). Etkili Öğretim İçin Yöntem ve Teknikler. *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, (Editör: Ahmet Doğanay), 9. Baskı, Ankara.
- Yılmaz, Nazif (2011). Öğrenci Merkezli Arapça Öğretimi. *İmam Hatip Liselerinde Arapça Öğretimi Sempozyumu*, İstanbul.
- Yılmaz, Fatih, Ertürk Şenden, Yasemin (2014). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kalıp Sözlerin Etkinliklerle Öğretimi. *Asya Öğretim Dergisi*, 2014-2(ÖZEL), s. 53-63.